

Boomvormende *Salix*: veelzijdige wilgen te weinig afgewisseld

Jaap Smit

Wie 'wilg' zegt, heeft het bij bomen al gauw over een knotwilg van *Salix alba* en de gele treurwilg. En dan houdt het vaak al op. Maar er is meer. Zo blijkt uit een nog beperkte greep uit wilgebomen.

Auteur: Jaap Smit

In de openbare ruimte dreigt binnen de wilgen een monocultuur. Vooral aangejaagd door watermerkiekte, is het aantal cultivars van *Salix alba*, de schietwilg, bijna beperkt tot de resistente kloon 'Belders', genoemd naar een gelijknamig weggetje vlak bij de kwekerij van de gebroeders Van den Berk in St. Oedenrode. Het viel Ronnie Nijboer van kwekerij Noordplant op dat er, ondanks de aanwezige watermerkiekte in de buurt, in Nederland en Duitsland oude, gezonde, schietwilgen staan. Vaak grote bomen die niet werden aangetast

door de aantasting die een einde maakte aan veel andere schietwilgen. Hij maakte stekken en kweekte ze op bij Noordplant, de boomkwekerij in Glimmen (GR). Onder de noemer 'kranse knarren' gingen de watermerkresistente selecties met namen naar de vindplaats, zoals 'Hoensboek 1' en 'Hoensbroek 2', in de genenbewaring. Er is te weinig aandacht voor deze inspanningen. Wel heeft de gemeente Almere in 2020 een bosje aangeplant met verschillende klonen en er zelfs borden met uitleg bij geplaatst. Tot voor kort had de plaatselijke bever nog geen trek in de inmiddels flink gegroeide, gezonde bomen.

***Salix alba* 'Belders'**

Terug naar *Salix alba* 'Belders', die inderdaad het grootste deel uitmaakt van de aanplant van schietwilg. Terecht, want het is een mooi gesloten, opgaande boom. En hij is inderdaad nauwelijks watermerkiektegevoelig. Ook de relatief smalle cultivar 'Liempde' is een beetje resistent tegen watermerkiekte. Deze cultivar heeft een fraaie wolkige kroonvorm. De

andere klonen van weleer worden nauwelijks meer geplant, deels vanwege de gevoeligheid voor watermerkiekte. Wat meer variatie vanuit de kranse knarren lijkt dan ook goed. Naast genoemde cultivars zijn er klonen die om hun gekleurde twijgen worden gebruikt. *Salix alba* subsp. *vitellina* heeft geeloranje takken. Van deze bindwilg werden de takken vroeger gebruikt om te bundelen. *Salix alba* 'Chermesina' heeft rode twijgen, vooral als je deze kloon als knotwilg onderhoudt. En dan is een schietwilg plotseling een knotwilg geworden...

Grote boom

Na een goede begeleidingssoei groeit de schietwilg, *Salix alba*, uit tot een grote boom (tot 25 meter) met een diepgegroefde bast. De takken staan vrij stijl ingeplant, wat een brede kegelvorm oplevert. De bladeren zijn aanvanke-lijk behandeld en blijven dat enigszins tot aan de bladval. De bladeren vallen min of meer groen van de boom.

Bordje in Almere van 'krasseknarrenwilgen'

Watermerkiekte

Watermerkiekte wordt veroorzaakt door een bacterie. De bacterie verstopt in oude takken de houtvaten. Takken verdrogen boven de verstopping en sterven dan af. Onder de aantasting kunnen nieuwe takken ontstaan, terwijl de afgestorven takken afbreken. Uiteindelijk, na jaren, sterft de hele boom af. De aantasting begint vaak in bepaalde kroondelen en verspreidt zich naar alle takken.

Alleen takken ouder dan vijf tot zeven jaar worden (zichtbaar) aangetast; daarom ontspringen de meeste knotwilgen de dans. Watermerkiekte komt voor in *Salix alba*, *Salix fragilis* en in de kruisingen van deze soorten.

bomen die groeien in de nabijheid van mensen, hogere aantallen op. Of valt de wilg als notoire insectentrekker toch een beetje door de mand? Omdat de schietwilg vroeg bloeit, is de boom belangrijk voor vroege bloembezoekende insecten. Waar vroeger mannelijke wilgen voor hun stuifmeel werden aangeplant, is inmiddels bekend dat ook de vrouwelijke wilgen met hun nectar belangrijk zijn voor de energievoorziening van veel soorten insecten. Vanwege de bloei in de periode dat er weinig andere planten bloeien, is de wilg een aantrekkelijke boom voor insecten. Veel meer dan een *Prunus avium*, die bloeit als er een overschot is aan nectar en stuifmeel. Verschillende (vroege) zandbijen zijn helemaal afhankelijk van wilgenstuifmeel om hun larven te voeden. Sommige zweefvliegsoorten, zoals het wilgenplatvoetje en het wilgenelfje, zijn sterk afhankelijk van het voedsel dat wilgen bieden.

Schietwilg blijkt vaak kraakwilg te zijn

Veel bomen die als schietwilgen te boek staan, zijn in werkelijkheid *Salix fragilis* en de kruising *Salix x rubens*, in het Nederlands: de basterdkraakwilg. Het gaat nogal eens mis in boominventarisaties. Toch heeft een geoefend oog in het veld niet heel veel moeite de soorten te onderscheiden. *Salix fragilis* is kleiner dan *Salix alba* en heeft met een grootte tot 15 meter een meer ronde kroonvorm. De twijgen en scheuten van de kraakwilg zijn inderdaad fragiel: ze breken gemakkelijk van de onderliggende tak af. Dat is een goed kenmerk dat 'm duidelijk onderscheidt van de schietwilg. Wil je

Salix alba solitair

Salix x sepulcralis 'Chrysocoma' solitair

De cultivar 'Sericea' wijkt wat af: dankzij de behaarde, zilverkleurige bladeren kan deze zilverwilg beter tegen droogte. In de herfst kleurt deze boom ietwat geel. 'Sericea' blijft altijd een kleinere, meer ronde boom: meestal houdt het met 10 meter echt wel op. Wel toepasbaar op de wat drogere plekken, zoals bijvoorbeeld in of bij een wadi. Handig, want een wadi wordt meestal met zoveel zand geconstrueerd, dat van een goede groei nauwelijks meer sprake kan zijn. Deze wilg is dan het proberen waard.

Wilgen zijn tweehuizig: er zijn planten met mannelijke en planten met vrouwelijke bloeiwijzen. Van hinderlijk vruchtpluis is eigenlijk nooit sprake.

Belangrijk voor insecten

Op waarneming.nl ontdek ik 73 insectensoorten die op de schietwilg voorkomen. Net iets minder dan op plataan, waarop ik – ook tot mijn verrassing – op dezelfde site 89 insectensoorten ontdek. Blijkbaar leveren tellingen van

Salix alba met watermerkziekte

echt zeker weten dat je met een kraakwilg te maken hebt, laat een twijg dan buiten in water wortelen. Als er rode wortels verschijnen, is het een kraakwilg.

De uiteindelijk kale bladeren van de kraakwilg zijn, met ruim 3 centimeter, breder dan die van de schietwilg en bovendien hebben ze vaak steunblaadjes, terwijl die bij de schietwilg vaak ontbreken. De bladtop is stomp. De herfstkleur is geel of groen.

De hangende katjes van de kraakwilg zijn groter dan die van de schietwilg.

Salix x rubens is de kruising tussen de voorgaande soorten. Maar ook terugkruisingen worden gevonden, waardoor een langzame

overgang van *Salix alba* naar *Salix fragilis* te maken is. *Salix fragilis* groeit wat langzamer dan *Salix alba*, maar vormt wat beter hout. Niet voor niets is *Salix x rubens* 'Calva' de cricketbatwilg. Deze oude selectie met een brede kroon zonder doorgaande spil is in wijken uit de jaren zestig en zeventig nog wel te zien. De zogenaamde blauwe wilg werd ook voor houtproductie gebruikt.

Niet geschikt voor houtproductie is *Salix x rubens* 'Bullata'. Deze bolvorm is in Scandinavië en de Baltische staten een veel geziene, kleine boom (maximaal 5 meter) met een wolkige, dichte kroon. Het zijn bijna bolvormen. In Nederland helaas maar weinig toegepast, maar wel geschikt. De bladeren van deze cultivar zijn kleiner en glanzend. Het valt niet mee er een

boompje van te kweken, maar lukt dat, dan is het een opvallende verschijning.

Waar *Salix alba* goed groeit op vochtige tot natte zandgronden, zijn *Salix fragilis* en *Salix x rubens* beter op hun plek op klei- en zavelgronden, eventueel met een wat hogere grondwaterstand.

Veel meer treurwilgen

Naast de gele treurwilg (*Salix x sepulcralis* 'Chrysocoma') zijn er vele andere treurvormen beschikbaar. *Salix* 'Prairie Cascade' is nauwelijks van de gele treurwilg te onderscheiden en is vaak zelfs gemengd geplant. *Salix babylonica* 'Crispa' is ook een grote treurwilg, maar met gedraaide bladeren.

Minder breukgevoelig en minder groot is *Salix babylonica* 'Pendula', die zich in de winter onderscheidt door bruine twijgen. In de zomer is het blad groener dan bij de gele treurwilg. Door de grootte is de boom op meer plekken toepasbaar. Helaas onbekend en dat maakt (nog) onbemind.

Op de voormalige Floriade in Almere staan drie verschillende treurwilgen bij elkaar op het talud langs de A6 en zijn de verschillen over enkele jaren goed te zien. Uiteraard op alfabet: vanaf het viaduct eerst *Salix babylonica* 'Pendula', dan *Salix* 'Prairie Cascade', gevolgd door *Salix x sepulcralis* 'Chrysocoma'. Maar ook in het Zuiderpark in Den Haag staan rondom de plas verrassend veel verschillende treurwilgen.

Salix pentandra

Blijft over de inheemse *Salix pentandra*. Deze laurierwilg heeft grote, glanzend donkergroene bladeren. Op vochtige open zandgronden kan de bolronde boom ruim 15 meter hoog worden. Maar in veel andere gevallen is het een grote struik zonder duidelijke hoofdstam. Op zwaardere gronden een waardeloze boom waarin veel hout afsterft, maar op zandgronden mogelijk beter.

Natuurlijk zijn er meer fraaie wilgen, waaronder ik nog een lans wil breken voor *Salix acutifolia* 'Pendulifolia', een grote struik of klein boompje met fraai hangend blad.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!